

**РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД
ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ**

**ИЗВЕШТАЈ О РАДУ УСТАНОВА
СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ЗА ОДРАСЛЕ И СТАРИЈЕ
СА МЕНТАЛНИМ, ИНТЕЛЕКТУАЛНИМ, ТЕЛЕСНИМ
ИЛИ СЕНЗОРНИМ ТЕШКОЋАМА
ЗА 2020. ГОДИНУ**

Београд,
Јул, 2021. године

Садржај

УВОД.....	4
1. ОПШТИ ПОДАЦИ О УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ.....	6
2. ЉУДСКИ РЕСУРСИ У УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ	8
3. КОРИСНИЦИ УСТАНОВА ЗА СМЕШТАЈ.....	10
3.1. Корисници према старосној и полној структури и разлозима смештаја	10
3.2. Корисници према дужини боравка, врстама тешкоћама/инвалидитета, контактима са породицом, старатељској заштити и разлозима престанка смештаја	13
4. ПРУЖАЊЕ УСЛУГЕ СМЕШТАЈА	17
4.1. Услови становања корисника	17
4.2. Стручни послови социјалне заштите	17
4.3. Процедуре у установи.....	19
5. ПРУЖАЊЕ ДРУГИХ УСЛУГА ИЗ СИСТЕМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ	19
6. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ.....	20

УВОД

Извештај о раду установа социјалне заштите за одрасле и старије са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама за 2020. годину обухвата појединачне извештаје 16 установа које претежно смештају одрасле кориснике са инвалидитетом и које се, према Уредби о мрежи установа социјалне заштите¹, налазе у групи установа за одрасле и старије.

Нормативни акти који уређују услуге смештаја одраслих и старијих у систему социјалне заштите у Републици Србији су: Закон о социјалној заштити (2011), Уредба о мрежи установа социјалне заштите и Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите², којим се прописује минимум стандарда *услуге домског смештаја*.

Закон о социјалној заштити наводи услуге смештаја у члану 40. као „смештај у сродничку, хранитељску или другу породицу за одрасле и старије или домски смештај, смештај у прихватилиште или друге врсте смештаја“. У члану 41. се дефинише да одрасле особе могу бити корисници *домског смештаја*, односно социјалне заштите.

Према Закону, домским смештајем се кориснику обезбеђује становање и задовољење основних животних потреба и здравствена заштита (члан 51). Домски смештај обезбеђује се кориснику коме се не могу обезбедити или није у његовом најбољем интересу, останак у породици, услуге у заједници или породични смештај (члан 52. став 1). Чланом 54. Закона прописује се да дом за смештај одраслих и старијих не може имати капацитет већи од 100 корисника.

Други значајан нормативни акт којим се ближе дефинише основна делатност установа социјалне заштите за смештај корисника и одређују капацитети и групе корисника представља Уредба о мрежи установа социјалне заштите (у даљем тексту: Уредба).

Уредба дефинише укупно 60 установа за смештај одраслих и старијих корисника у јавном сектору, као и њихове капацитете. Од тог броја, укупно 18 установа намењено је смештају одраслих и старијих са инвалидитетом или другим тешкоћама. У односу на број установа наведен у Уредби, овим извештајем обухваћено је укупно 16 установа³.

¹ Уредба је објављена у «Службеном гласнику РС», бр.12/2013.

² Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, „Службени гласник РС“, бр. 42/2013 од 14.5.2013. који је ступио на снагу 22.5.2013. године

³ Центар за заштиту жртава трговине људима, Земун, Београд који је са радом почео 2012. године има засебан извештај, а извештај установе „Штимље“, Урошевац није доступан од 1999. године, односно од тренутка успостављања Привремене мисије УН на територији АП Косово и Метохија

Минимални стандарди услуге домског смештаја дефинисани су Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите (у даљем тексту: Правилник).

Правилник у члану 22. прецизира да се услуге смештаја пружају лицима са навршених 26 година живота, која услед физичких, интелектуалних или тешкоћа у психичком функционисању имају потребу за интензивним и целодневним надзором, негом и подршком током 24 сата а чије се потребе тренутно не могу задовољити у породичном окружењу или услугама у заједници⁴.

У првом делу извештаја приказани су општи подаци о установама. У другом делу дати су основни подаци о људским ресурсима у овим установама. У трећем поглављу су приказани подаци о корисницима домског смештаја, а четврто поглавље се односи на карактеристике услуге смештаја (услови становања, стручни послови, процедуре и стручни рад са корисницима). У петом делу су дати основни подаци о локалним социјалним услугама које су установе пружале, како онима које подлежу лиценцирању тако и онима које не подлежу лиценцирању, а у завршном, шестом поглављу приказани су најважнији закључци и препоруке.

⁴ Члан 22, Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, „Службени гласник РС“, бр. 42/2013 од

1. ОПШТИ ПОДАЦИ О УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ

Укупан број корисника у 2020. години био је 4.241, а на дан 31.12.2020. године у овим установама боравило је 3.892 корисника (Табела 1).

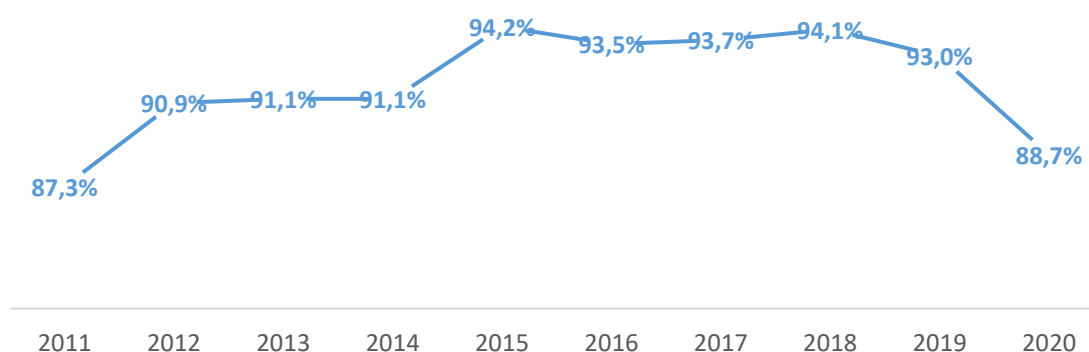
Табела 1 - Укупни капацитети установа за одрасле и старије са телесним, интелектуалним или менталним тешкоћама, 2011- 2020.

Година	Капацитет ⁵	Укупан број корисника у години	Укупан број корисника 31.12.
2011.	4507	4623	3935
2012.	4339	4552	3945
2013.	4339	4534	3953
2014.	4339	4453	3953
2015.	4339	4415	4089
2016.	4339	4401	4056
2017.	4389	4416	4111
2018.	4389	4414	4131
2019.	4389	4385	4080
2020.	4389	4241	3892

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

Посматрано у односу на 2011. годину (Графикон 1), искоришћеност домског капацитета у овим установама је увек била висока, са највишом тачком у 2015. години – 94,2%. Искоришћеност капацитета у 2020. години била је 88,7%.

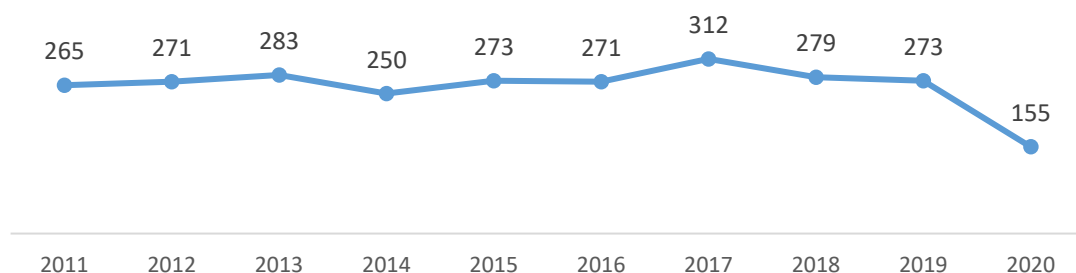
Графикон 1 - Искоришћеност капацитета домског смештаја, 2011- 2020. (%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

⁵ Према Уредби

Графикон 2 – Корисници домског смештаја смештени у току године, 2011- 2020.

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

У току 2020. године у ове установе смештено је укупно 155 корисника што представља смањење од 41,5% у односу на укупан број корисника смештених у 2011. години (Графикон 2).

Нови корисници чине свега 3,7% од укупног броја корисника што значи да је флукуација корисника веома ниска.

Табела 2 – Корисници домског смештаја у 2020. години према капацитету установа и броју корисника

р.бр.	Назив и седиште установе	Капацитет према Уредби	Укупан број корисника у 2020.	Корисници смештени у току 2020.	Број корисника на дан 31.12.2020.
1	Установа за одрасле и старије "Љубовија"	50	37	7	31
2	Дом за смештај одраслих лица Блаце-Трбуње	80	81	5	76
3	Дом за одрасла инвалидна лица Земун	80	84	6	75
4	Центар за социјални рад Параћин- Домско одељење у Извору	92	86	3	84
5	Дом за одрасла инвалидна лица Дољевац	100	92	10	78
6	Дом за лица са оштећеним видом – Збрињавање, Панчево	120	143	10	119
7	Дом за ЛОМР Срце у Јабуци	180	188	3	179
8	Дом за душевно оболела лица, Чуруг	200	211	16	190
9	Геронтолошки центар "Јеленац" РЈ "Тешица"	280	281	2	254
10	Установа за одрасле и старије "Гвозден Јованчићевић" Велики Поповац	280	270	7	259
11	Дом за лица ометена у менталном развоју Оттхон, Стара Моравица	300	289	7	262
12	Дом за лица ментално ометена у развоју Тутин	302	235	1	214
13	Дом за смештај душевно оболелих лица "Свети Василије Острошки – Чудотворац, Нови Бечеј	425	459	29	410
14	Дом за смештај одраслих лица Кулина	500	310	8	297
15	Дом за душевно оболела лица, 1 Октобар - Стари Лец, Пландиште	550	565	28	526
16	Завод за смештај одраслих лица "Мале Пчелице"	850	910	13	838
Укупно		4389	4241	155	3892

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

2. ЉУДСКИ РЕСУРСИ У УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ

У установама за смештај одраслих је на дан 31.12.2020. године било 1.534 запослених од чега је 86,9% у радном односу на неодређено време (Табела 3). Доминантну категорију чине сарадници⁶ са уделом од 44%, следе технички радници⁷ са 37,1%. Стручни радници су заступљени са 6,6%.

Табела 3 – Запослени према броју, радном месту и статусу запослености, 2020.

Статус запосленог	Р а д н о м е с т о						Укупно
	Руководећи	Стручни радници	Стручни сарадници	Сарадници	Фин-админ	Технички радници	
Радни однос заснован на неодређено време	17	84	65	638	80	450	1334
Радни однос заснован на одређено време	6	11	4	36	14	111	182
Ангажовање на обављању привремених и повремених послова или другом типу уговора	0	7	1	1	1	8	18
Приправници и стажисти	0	0	0	0	0	0	0
Укупно	23	102	70	675	95	569	1534

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

Табела 4 – Запослени према броју, професионалној структури и извору финансирања, 2020.

	Буџет РС	Буџет ЛС	Установа	РФЗО	УКУПНО
Руководећи радници	20	1	1	1	23
Стручни радници	63	2	14	23	102
Стручни сарадници	54	2	9	5	70
Сарадници	210	1	220	244	675
Финансијско-рачуноводствени и административни радници	32	0	63	0	95
Технички радници	179	0	390	0	569
Укупно запослених	558	6	697	273	1534

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

Највећи број, тј. 45,4%, запослених финансирају саме установе, следи удео републичког буџета од 36,4%, док РФЗО финансира већину здравствених радника у установама са уделом од 17,8%. Удео локалне самоуправе као финансијера је 0,4% (Табела 4).

У односу на 2011. годину бележи се пораст у броју стручних радника за 4,1% и сарадника за 4,8%, али и смањење броја стручних сарадника за 21,3%. Посматрано у десетогодишњем периоду уочава се постојан опадајући тренд учешћа републичког буџета као извора

⁶ Неговатељице, медицинске сестре, радни инструктори, физиотерапеути итд.

⁷ Спремачице, кувари, возачи итд.

финансирања запослених, док је тренд установе као главног извора финансирања запослених у порасту. (Табела 5).

Табела 5 – Запослени према извору финансирања, 2011 – 2020. (%)

	Буџет РС	Буџет ЛС	Установа	РФЗО	Укупно
2011.	49,4%	1,2%	30,8%	18,6%	100,0%
2012.	47,0%	0,8%	33,9%	18,3%	100,0%
2013.	54,8%	1,4%	28,8%	15,0%	100,0%
2014.	48,2%	0,3%	32,2%	19,3%	100,0%
2015.	45,0%	0,4%	35,6%	19,0%	100,0%
2016.	44,6%	0,9%	37,4%	17,1%	100,0%
2017.	35,6%	1,5%	47,1%	15,8%	100,0%
2018.	40,8%	1,3%	40,0%	18,0%	100,0%
2019.	36,0%	1,3%	43,9%	18,8%	100,0%
2020.	36,4%	0,4%	45,4%	17,8%	100,0%

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

Табела 6 – Запослени према полу и старости, 2020.

	М	Ж	Укупно	М (%)	Ж (%)
до 30	27	64	91	29,7%	70,3%
31 - 40	85	255	340	25,0%	75,0%
41 - 50	145	392	537	27,0%	73,0%
51 - 60	114	378	492	23,2%	76,8%
60+	28	46	74	37,8%	62,2%
Укупно	399	1135	1534	100,0%	100,0%

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

У старосној структури запослених (Табела 6) најзаступљенији су они старости- између 41 и 50- година са 35% и запослени који имају између 51 и 60 година са 32,1%. У полној структури доминирају жене, са уделом од 73,9%.

Табела 7 - Број ангажованих радника који су похађали програме стручног усавршавања, 2020.(%)

	Број радника
Програми обуке који су акредитовани у систему социјалне заштите	10,0%
Програми обуке из области соц заштите који нису акредитовани	6,4%
Програми обуке који су акредитовани у систему здравствене заштите	69,0%
Програми обуке из области здравствене заштите који нису акредитовани	4,3%
Неки други програми или усавршавања (академско усавршавање – специјализација, мастер и сл.)	1,1%

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

3. КОРИСНИЦИ УСТАНОВА ЗА СМЕШТАЈ

3.1. Корисници према старосној и полној структури и разлозима смештаја

У 2020. години на домском смештају било је укупно 4.241 корисника, а на дан 31.12.2020. године 3.892 корисника (Табела 8). Полна структура корисника је углавном уједначена, са 52,2% мушкараца и 47,8% жена.

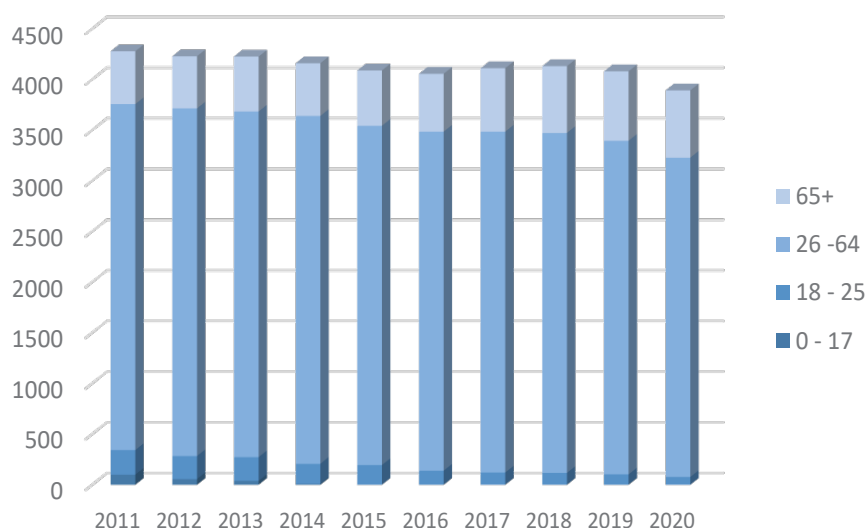
Табела 8 – Корисници домског смештаја према полу и старости, 2020.

Узраст	Мушки		Женски		Укупно у току године	Укупно на дан 31.12.
	у току године	31.12.	у току године	31.12.		
0 - 17	0	0	0	0	0	0
18 - 25	47	48	33	29	80	77
26 -64	1799	1682	1547	1469	3346	3151
65+	367	303	448	361	815	664
Укупно	2213	2033	2028	1859	4241	3892

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

У старосној структури доминирају одрасли са уделом од 80,9%. Млади су заступљени са 1,9%.

Графикон 3 – Корисници домског смештаја према старосној структури, 2011 – 2020. (%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

Посматрано у десетогодишњем периоду, уочава се смањење укупног броја корисника за 8,3%. Посматрано по старосним категоријама, највише се смањио број младих – за 68,3%, док је број старијих корисника порастао за 27,4%.

Пораст броја одраслих корисника бележи се и у установама за одрасле и старије, као и у установама за децу и младе са сметњама у развоју (Графикон 4).

На дан 31.12.2020. године у установама за одрасле и старије⁸ било је укупно 1.645 одраслих корисника⁹, што представља повећање за 21,1% у односу на 2011. годину.

На дан 31.12.2020. године у установама за децу и младе са сметњама у развоју било је укупно 845 одраслих корисника. Посматрано у односу на 2011. годину, евидентира се повећање од 17,5% у броју одраслих корисника.

Графикон 4 – Одрасли и старији у установама социјалне заштите, 2011 – 2020.

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама, установама за одрасле и старије (јавни и општи сектор) и установама за децу и младе са сметњама у развоју

Током 2020. године поднето је укупно 918 захтева за домски смештај, а на дан 31.12.2020. била су 242 потенцијална корисника на листи чекања за овај вид смештаја (Табела 9).

⁸ Рачунат укупан број одраслих на смештају и у јавном и у општем сектору

⁹ У Графикону 4 намерно није приказан десетогодишњи тренд за старије кориснике у установама за одрасле и старије јер они и јесу циљна група ових установа (јавни и општи сектор) и нису у фокусу ове анализе

Табела 9 - Евиденција поднетих захтева за домски смештај и број корисника на листи чекања, 2018-2020.

	2018.	2019.	2020.
Укупан број поднетих захтева за домски смештај у току године	1947	1572	918
Број корисника на листи чекања за услугу смештаја на дан 31.12.	371	253	242

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

Посматрано у трогодишњем периоду, бележи се значајно смањење броја захтева за смештај од 52,9%, као и смањење броја корисника којима је потребан домски смештај за 34,8%.¹⁰

Графикон 5 – Структура корисника према разлогу смештаја, 2020.

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

Најчешћи разлог смештаја, са уделом од 38,7%, су “остали разлози” – што указује на неадекватну евиденцију установа. Следећи разлог смештаја корисника, са уделом од 24,5%, је да корисник нема ближих сродника, а затим неспремност породице да води бригу о њему – 22%. У посматраном десетогодишњем периоду уочавају се промене у разлозима смештаја (Графикон 6). Највише је порастао „лични избор корисника“ међу разлозима смештаја, од 318,8%, а затим неадекватно породично старање – за 42,5%. Доминантни опадајући тренд се односи на неспремност породице да води бригу о кориснику за 51%. Социо-материјална угроженост породице и корисника као разлог смештаја такође бележи опадање од 33,3% у односу на 2011. годину.

¹⁰ Што се може приписати ванредном стању услед пандемије КОВИД 19

Графикон 6 – Корисници према разлозима домског смештаја, 2011- 2020. (%)

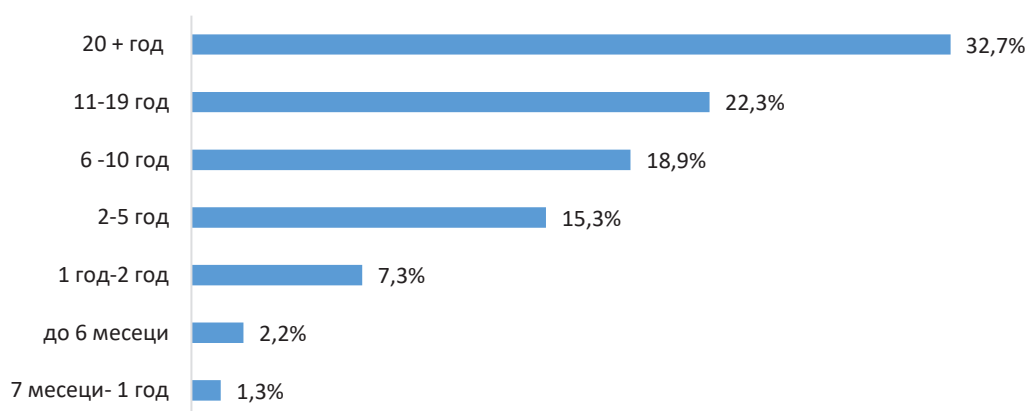

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

3.2. Корисници према дужини боравка, врстама тешкоћа/инвалидитета, контактима са породицом, старатељској заштити и разлозима престанка смештаја

Према подацима из 2020. године, доминантна категорија односно 32,7% корисника је на смештају 20 и више година, а када се томе дода и број оних који су преко 11 година на смештају долази се до податка да 55% корисника у установама борави више од 11 година (Графикон 7).

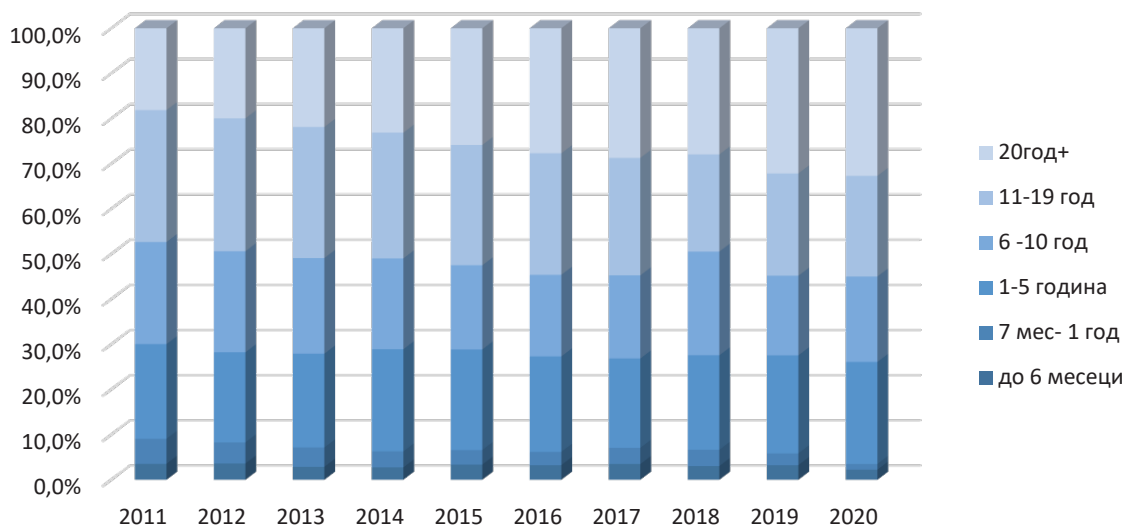
Графикон 7 - Корисници према дужини боравка на домском смештају, 2020. (%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

Тренд раста уочава се у порасту броја корисника који бораве у установи 20 и више година – за 63,7%. Што значи да за већину корисника долазак на домски смештај постаје трајно решење (Графикон 8).

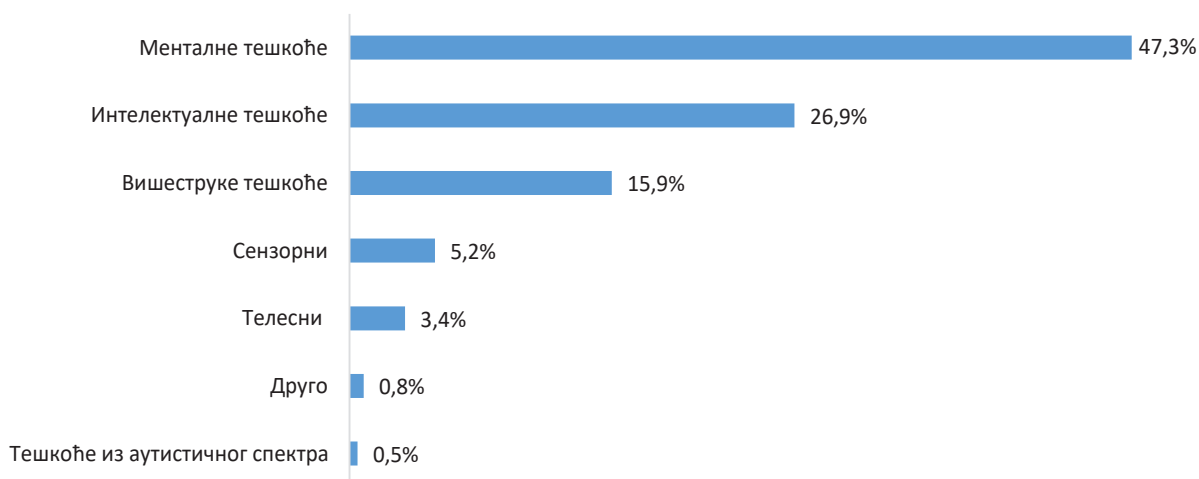
Графикон 8 – Структура корисника према дужини боравка на смештају, 2011-2020. (%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

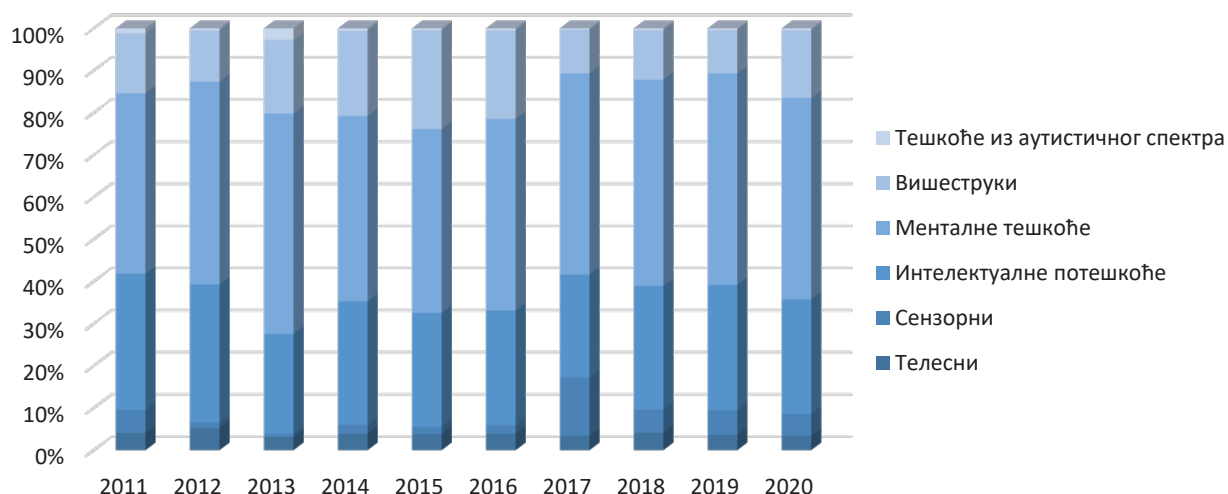
У 2020. години доминантну категорију чине корисници са менталним тешкоћама са уделом од 47,3%, следе интелектуалне тешкоће 26,9% и вишеструке сметње 15,9% (Графикон 9). У посматраном десетогодишњем периоду нема битних промена у структури корисника према врстама тешкоћа односно инвалидитета (Графикон 10).

Графикон 9 – Корисници према врсти тешкоћа/инвалидитета, 2020.(%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

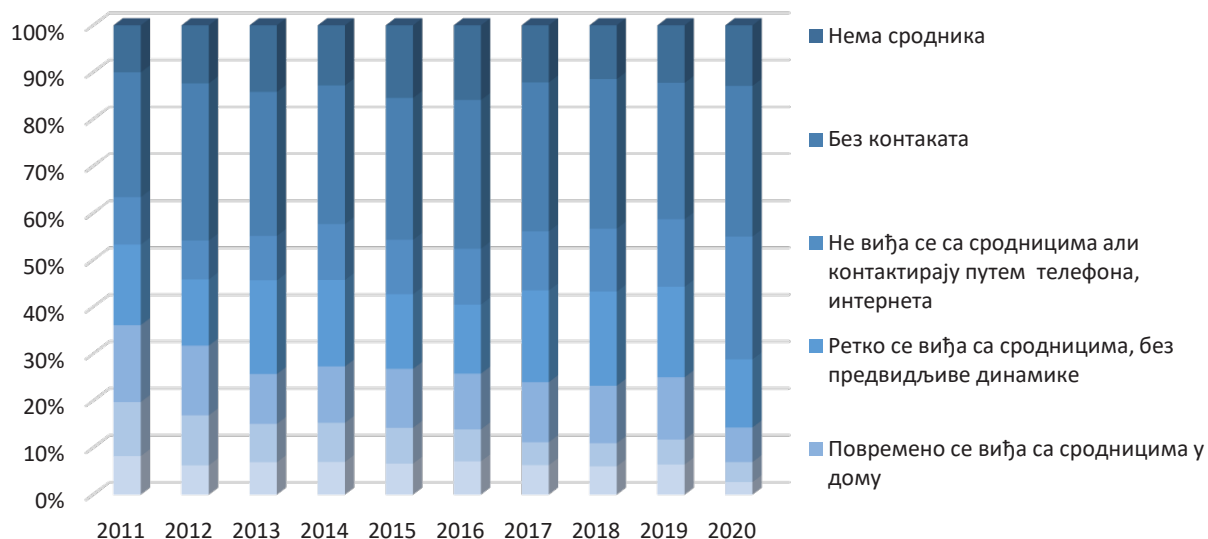
Графикон 10 – Корисници према врсти тешкоћа/инвалидитета, 2011-2020. (%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

У 2020. години 32,1% корисника није имало никакве контакте са сродницима, а 14,5% се ретко виђало са њима без предвидљиве динамике. Укупнимо ли податке¹¹, 85,7% нема сроднике или нема готово никакве *непосредне* контакте са својим најближима и нема значајних промена у овом домену посматрано од 2011. године (Графикон 11).

Графикон 11 – Корисници према начину одржавања контакта са сродницима, 2011 – 2020.(%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

¹¹ Узимајући у обзир и удео оних који се не виђају са сродницима али су у контакту путем телефона, интернета

У старатељској заштити у 2020. години доминира непосредно старатељство са 44,4%. Готово подједнак је број корисника којима је старатељ сродник/блиска особа и оних који нису под старатељством што значи да је у 2020. години готово три четвртине корисника, односно 73% лишено пословне способности. У посматраном периоду, број корисника према којима нису примењене мере старатељске заштите се смањио за 26,4% (Графикон 12).

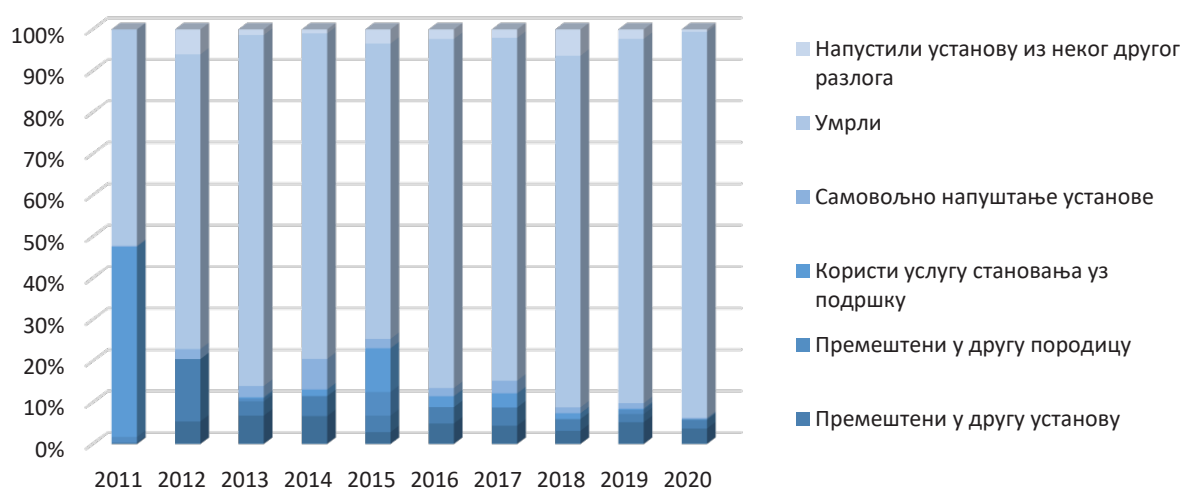
Графикон 12 - Корисници према старатељској заштити, 2011 – 2020. (%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

Доминантан разлог престанка смештаја у 2020. години је смрт корисника - 93,1%. услед болести - 98,8%. Смрт корисника као разлог прекида смештаја бележи пораст од 50,5% у односу на 2011. годину (Графикон 13). У биолошку или сродничку породицу вратило се свега 3,7% корисника.

Графикон 13 - Корисници према разлогу престанка смештаја, 2011 – 2020.(%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

4. ПРУЖАЊЕ УСЛУГЕ СМЕШТАЈА

4.1. Услови становања корисника

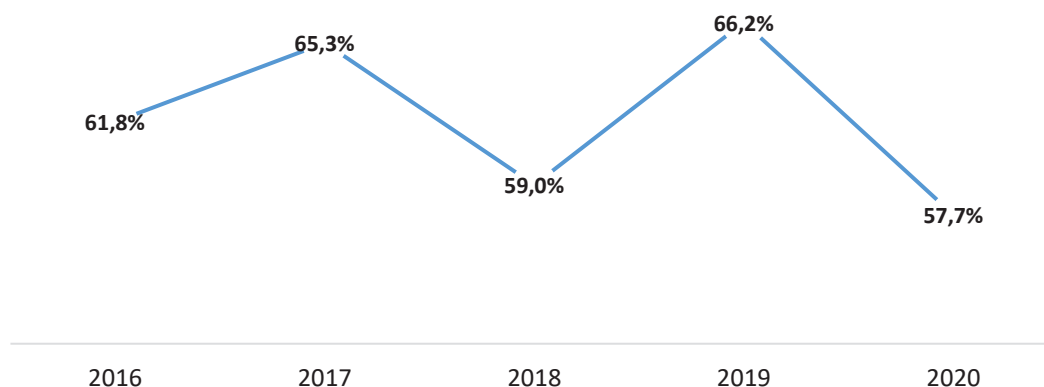
Закон о социјалној заштити и Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите јасно прецизирају минималне структурне стандарде за пружање услуге смештаја који овим установама још увек представљају значајан изазов. Као што је претходно назначено, 11 од 16 установа има капацитет значајно већи од прописаних 100 корисника.

Кроз годишње извештаје о раду евидентирани су поједини аспекти приступачности установа - постојање рампи, рукохвата, приступачног лифта, приземља и тоалета. Према извештајима у 2020. години установе за смештај одраслих у већој мери задовољавају испитиване параметре приступачности, али је јасно да је неопходно да све установе буду приступачне, имајући у виду кориснике којима су намењене (у 80% установа постоје рампе, све установе имају рукохвате и приступачно приземље као и приступачне тоалете).

4.2. Стручни послови социјалне заштите

У току 2020. године реализовано је укупно 2.447 процена потреба или поновних прегледа за 57,7% корисника (Графикон 14).

Графикон 14– Удео корисника за које је извршена процена потреба/поновни преглед, 2016 – 2020.

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

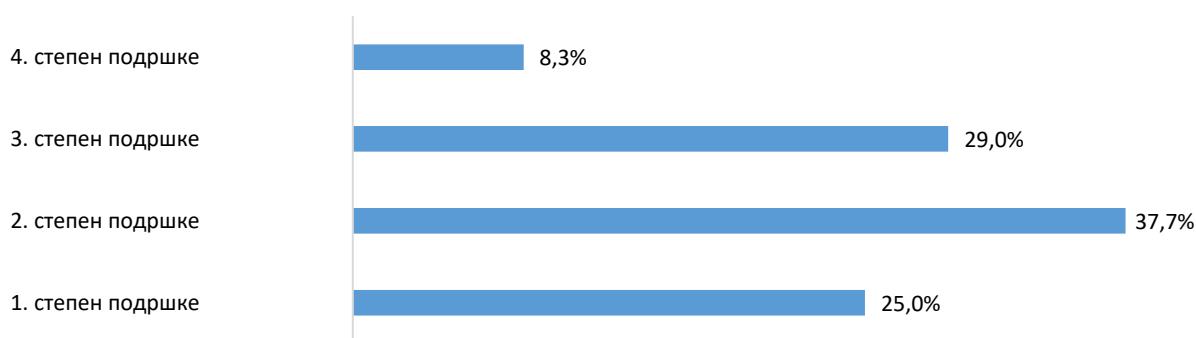
Број корисника на дан 31.12.2020. за које је урађена процена степена потребне подршке износио је 3.892, што значи да је установљен степен подршке за све кориснике на смештају (Графикон 15). Највећи удео чине корисници са првим и другим степеном подршке – 62,6% што је у складу са функционалним стандардима за ову врсту установа.¹²

¹² Установе за одрасле и старије са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама превасходно смештају одрасле и старије са процењеним 1. и 2. степеном подршке

Посматрано у петогодишњем периоду, евидентира се пораст ефикасности у овом домену стручних послова социјалне заштите (Графикон 16).

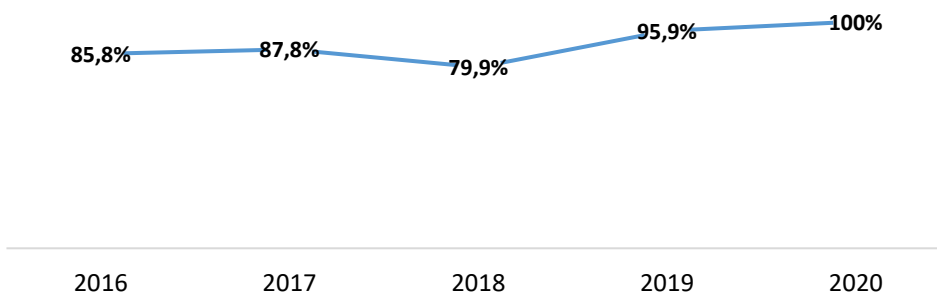
План услуга израђен је за 2.823 односно за 66,6% корисника на смештају у 2020. години. Подаци за десетогодишњи период показују неуједначен удео реализације ове групе стручних послова (Графикон 17).

Графикон 15 - Корисници према процењеном потребном степену подршке, 2020. (%)

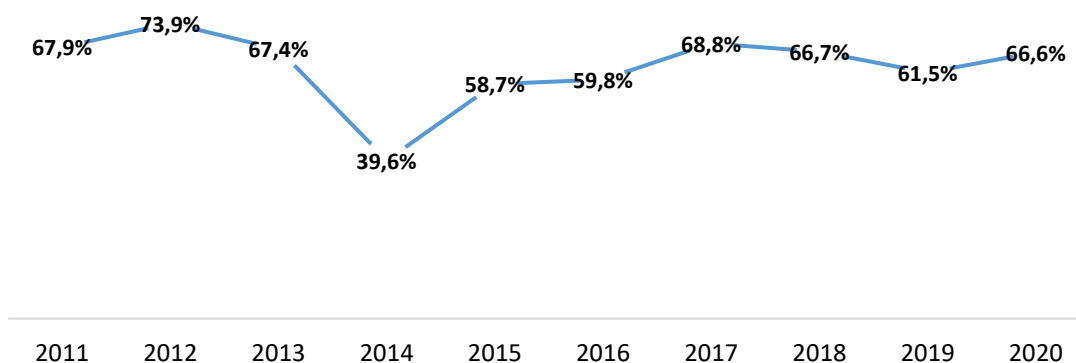
Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

Графикон 16 – Удео корисника за који је реализована процена степена подршке, 2016 – 2020.(%)

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

Графикон 17 – Удео корисника за који је реализован план услуга, 2011 – 2020.

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

4.3. Процедуре у установи

У 2020. години у две установе су евидентиране примедбе, притужбе и жалбе. У једној установи су примењене рестриктивне мере за 97 корисника. У осам установа (50%) је спроведена интерна евалуација за испитивање задовољства корисника. Све установе имају организовану здравствену заштиту.

У 11 установа (68,7%) постоје интерни тимови за поступање у случају насиља над корисницима. У 2020. години интерним тимовима је пријављено 10 жалби због насиља над корисницима а седам жалби је прослеђено органима старатељства. Ради се о жалбама на емоционално насиље (5), три за физичко насиље и две за економско насиље (експлоатацију). Поднета је једна кривична пријава према починиоцу насиља – другом кориснику установе.

5. ПРУЖАЊЕ ДРУГИХ УСЛУГА ИЗ СИСТЕМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

У складу са Правилником о лиценцирању организација социјалне заштите и Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, установе за смештај могу пружати и друге услуге из система социјалне заштите, с тим што је за пружање ових услуга потребно да се лиценцирају.

Од услуга које подлежу лиценцирању (Графикон 18), у 2020. години доминира услуга становања уз подршку коју је пружало 5 установа и бележи се смањење броја корисника ове услуге у односу на 2018. за 25,8%. Опадајући тренд је и код друге најзаступљеније услуге – помоћи у кући за 53,5%. Дневни боравак¹³ је имао шест корисника у 2020. години и једина је лиценцирана услуга у 2020. години. Од услуга које не подлежу лиценцирању, клуб за дневни боравак пензионера бележи пад у броју корисника у односу на 2018. годину - за 8,9%, док храна на точковима бележи пораст у односу на 2018. – за 42%.

Све ово се може објаснити ограничењима које је наметнула пандемија: минималан број људи у једном затвореном простору, изолација уз истовремено излагање у сусрет најосетљивијим корисницима из локалне заједнице у задовољењу основних потреба.

¹³ Само један пружалац у 2020. години – „Срце у Јабуци“, Јабука, Панчево

Графикон 18 – Друге услуге, које подлежу лиценцирању, које је установа пружала у току године према броју корисника, 2018 - 2020.

Извор: Извештаји установа за смештај одраслих и старијих особа са менталним, интелектуалним, телесним или сензорним тешкоћама

6. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

Функционисање установа у 2020. години мора се сагледавати имајући у виду пандемију КОВИД 19 која је наметнула низ нових правила и ограничења свакодневном раду установа што се, између осталог, види у броју поднетих захтева за смештај – који се смањио за 41,6% у односу на 2019. годину као и у укупном броју корисника смештених у току године који је мањи за 43,2% у односу на 2019. годину.

У 2020. години задовољење структуралних стандарда је и даље неповољно јер само пет од укупно 16 установа има капацитет испод 100 корисника док је испуњеност функционалних стандарда повољнија: на дан 31.12.2020. утврђен је степен подршке за све кориснике на смештају.

Удео буџета локалне самоуправе у финансирању запослених је незнатан што би био индикатор да локална самоуправа не препознаје установе за смештај као значајан ресурс у локалној заједници.

У 2020. години више од половине корисника је на смештају 11 и више година. Такође, континуирано расте број корисника који су у установи 20 и више година – за 63,7% у односу на 2011. годину. Због дужине боравака у свим установама за смештај корисника у систему социјалне заштите, усложњавају се потребе корисничке популације. Ако имамо у виду пораст удела одраслих корисника у установама за старије (за 21,1% у односу на 2011. годину) и установама за децу и младе са сметњама у развоју (за 17,5% у односу на 2011. годину) евидентно је да су потребе корисника за здравственом заштитом, негом и збрињавањем веће и сложеније. То подразумева неопходност

запошљавања додатног здравственог кадра. Са друге стране, радно-рехабилитациони процеси и друге делатности због који су ове установе основане и које су у обавези да пружају наилазе на тешкоће у реализацији.

Доминантан разлог престанка смештаја је и даље смрт корисника услед болести. Број корисника који су преминули је порастао за 50,5% у односу на 2011. годину. Позитивни исходи домског смештаја у смислу повратка у биолошку или сродничку породицу је незнатан и у 2020. години, као и у претходних 10 година. Најчешћи разлози су: сродници не желе да преузму бригу о кориснику због поремећених односа у породици, неразумевања за његову болест, недовољне информисаности о њој те недостатку воље за двадесетчетворо часовни мониторинг над корисником.

Анализа разлога смештања корисника у ове установе, као и начина одржавања контаката са сродницима, упућују на исти закључак: капацитети породица или сродника су у високом степену исцрпљени. Ово се манифестује кроз неадекватно породично старање и постепени прекид контаката са сродницима те лични избор корисника да породично окружење замени институционалним смештајем. Овај податак је посебно битан ако се има у виду да за знатан број корисника који немају никакве родбине - посета надлежних ЦСР је једина веза са крајем одакле потичу и доживљавају их као своје најближе, а те посете су често без очекиване, законски дефинисане динамике, чак и када се ради о ЦСР који су територијално близу датој установи.

Установе извештавају, такође, да многи упутни ЦСР често исказују амбивалентан или потпуно негативан став пред могућношћу да, према закључку стручног тима установе, постоји основа да кориснику може бити враћена пословна способност. У 2020. години 73% корисника је лишено пословне способности.

Из свега наведеног може се закључити да је за даље функционисање ових установа, укључујући и реализацију процеса деинституционализације, неопходно:

- Унапређење капацитета установа за смештај и њихових запослених у циљу испуњавања структуралних и функционалних стандарда
- Подизање свести локалних самоуправа о важности установа за смештај одраслих као значајном ресурсу у локалној заједници
- Подизање свести локалних самоуправа о важности финансирања пружалаца локалних социјалних услуга
- Виши ниво ангажовања упутних ЦСР и боља сарадња са стручним радницима у установама (посебно у домену повезивања и оснаживања породица или сродника корисника)
- Интензивнији развој локалних социјалних услуга, процеса лиценцирања и трансформација установа као пружалаца локалних услуга
- Реформа здравственог система и унапређење модалитета и квалитета сарадње са установама социјалне заштите.

